

Eindexamen Filosofie havo 2003 - II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel- scores
------------	-----------------

Macht, uitsluiting en disciplineren

Maximumscore 4

- 8 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- uitleg van het begrip ambivalentie van macht 2
 - toepassing van het begrip ambivalentie van macht op het beleid van de Nederlandse overheid met behulp van elementen uit de tekst 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ambivalentie van macht betekent dubbelwaardigheid of dubbelgerichtheid van macht; 'macht' kan twee verschillende kanten uit werken 2
- In de tekst is sprake van een sociale politiek van de overheid die op twee verschillende manieren kan uitwerken: door nieuwe sociale wetten wordt weliswaar de positie van de lagere klassen verbeterd, maar tegelijkertijd wordt de macht van de overheid over de lagere klassen vergroot 2

Maximumscore 4

- 9 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- uitleg van a) disciplinerende en b) normaliserende macht 2
 - uitleg van de 'gewone' staatsmacht 1
 - een omschrijving van het verschil tussen beide vormen van macht 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Disciplinerende en normaliserende macht liggen in elkaars verlengde. Bij disciplinerende macht is de macht bij personen die in relatie tot elkaar staan op onzichtbare wijze aanwezig. De normaliserende macht zorgt ervoor dat ieder mens probeert een plaats in te nemen aan de goede kant van de scheiding tussen normaal en abnormaal 2
- Bij de gewone staatsmacht is sprake van een hiërarchie tussen regering en geregeerden. Al dan niet onder democratische controle, ligt de macht bij een centrale instantie die de samenleving bestuurt 1
- In het model van de 'gewone' staatsmacht ligt de macht in handen van de regering. Het volk ('de geregeerden') ondergaat deze macht; er is een afgebakend rolpatroon in combinatie met een duidelijke hiërarchie. Bij normaliserende en disciplinerende macht is de macht op onzichtbare wijze aanwezig bij alle personen die met elkaar te maken hebben: een scherp onderscheid tussen regeerders en geregeerden is er niet 1

Eindexamen Filosofie havo 2003 - II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 3	
10 □ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een standpunt over de vraag of mens en dier al dan niet te veel van elkaar verschillen om mensen net als dieren tot ‘goed gedrag’ te kunnen dwingen	<u>1</u>
• twee argumenten bij het standpunt of mens en dier al dan niet te fundamenteel van elkaar verschillen of met elkaar overeenstemmen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Volgens mij is er een grote kloof tussen mens en dier; ze verschillen te fundamenteel om mensen net als dieren te kunnen dwingen tot ‘goed gedrag’	<u>1</u>
• bijvoorbeeld twee van de volgende argumenten:	
- Mensen bezitten een vrijheid om zich tot individu te ontwikkelen. Op grond van rationele afwegingen kunnen ze keuzes maken. Dieren missen deze rationaliteit en dit vrijheidsbesef.	
- Terwijl dieren geheel opgaan in de natuur waar ze deel van uit maken, heeft de mens de mogelijkheid om zich boven de natuur te verheffen. De mens is in staat om iets blijvends te creëren in de natuur (cultuur en techniek).	
- Dieren bezitten niet de hogere geestesfuncties van de mens, zoals gelegen in het vermogen zich te richten op een hogere wereld (religie, geloof in een hiernamaals)	<u>2</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Een andere conclusie is ook mogelijk.</i>	
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Volgens mij verschillen mens en dier slechts gradueel van elkaar. Ik denk dat mensen niet boven de dieren staan (maar de dwang die bij dieren tot resultaat zal leiden, zal bij mensen wel een ander karakter aannemen, omdat mensen bijvoorbeeld het nut van gedragsverandering moeten inzien, voordat ze hiertoe bereid zijn)	<u>1</u>
• bijvoorbeeld de twee volgende argumenten:	
- Het genetisch materiaal van bijvoorbeeld chimpansees en mensen stemt voor 98% overeen; dit vormt geen reden om aan te nemen dat mensen totaal anders zijn dan dieren.	
- Bovendien is er geen reden om aan te nemen dat menselijke cultuur zoveel hoger staat dan dierlijke cultuur. In tijden van oorlog blijkt altijd weer dat mensen primair en egoïstisch bezig zijn om te overleven, vaak ten koste van medemensen. Met de zogenaamde hogere ‘geestesfuncties’ van recht en moraal valt het dus wel mee	<u>2</u>

Eindexamen Filosofie havo 2003 - II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 5	
11 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een beschrijving van de opzet en werking van de woonschool	<u>1</u>
• een beschrijving van de opzet en werking van het Panopticum van Bentham	<u>1</u>
• twee overeenkomsten tussen de opzet en werking van de woonschool en het Panopticum	<u>2</u>
• een verschil in de opzet en werking van de woonschool en het Panopticum	<u>1</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• De woonschool heeft een planmatige en overzichtelijke indeling, gezien de plattegrond. Er is een duidelijk centraal punt van waaruit vijf blokken in een waaier beginnen. Daar omheen zijn ook weer blokken gevormd om het geheel af te sluiten. De foto laat zien dat de controlepost op een centraal punt ligt van waaruit alle straten kunnen worden overzien en gecontroleerd. Iedereen die zich buiten de huizen begeeft, kan worden gesignaleerd door slechts een persoon in de controlepost	<u>1</u>
• Het Panopticum van Bentham is een architectonisch principe waarbij het mogelijk is dat een bewaker vanuit een centraal punt volledig zicht heeft op het doen en laten van de gevangenen. De centrale toren is het middelpunt van een grote cirkel waarop de verschillende cellen liggen. Vanuit de toren kan in de cellen worden gekeken, maar omgekeerd niet. De gevangenen krijgen zo het gevoel permanent bespioneerd te worden	<u>1</u>
• twee van de volgende overeenkomsten: - De opzet is in beide gevallen zodanig dat alles vanuit een centraal punt is opgezet. - Het is mogelijk om door een persoon vanuit de centrale toren alle bewegingen te signaleren en te controleren. - De bewoners van de woonschool zowel als de gevangenen in het Panopticum weten nooit of ze nu wel of niet in de gaten worden gehouden, maar moeten de indruk krijgen dat ze onder permanente controle staan	<u>2</u>
• In het Panopticum gaat de controle verder, want ook in de cellen kan permanent worden gekeken vanuit de toren; privacy ontbreekt geheel. In de woonschool ontbreekt de directe controle in het woonhuis vanuit de toren	<u>1</u>
Maximumscore 4	
12 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een uitleg in hoeverre de bewoners van de woonschool disciplinerende macht ondergaan	<u>2</u>
• een uitleg in hoeverre de bewoners van de woonschool disciplinerende macht uitoefenen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• In de woonschool wordt de macht uitgeoefend over de bewoners vanuit de centrale toren en door het toezicht van woningopzichters, kinderpolitie en armenverzorger. Het gaat hier om een verfijnd systeem waarvoor de overheid heeft gekozen om zo efficiënt en anoniem mogelijk 'onmaatschappelijken' te controleren en te disciplineren. De bewoners ondergaan de macht of ze dat willen of niet	<u>2</u>
• De bewoners van de woonschool worden bewust gemaakt van de permanente controle over hun gedragingen. Door de continue observatie vanuit de controlepost en het toezicht van de kinderpolitie, woningopzichters en armenverzorger nemen zij de dwang van de macht over en verinnerlijken die. Door de macht op henzelf en op elkaar te betrekken, voltrekt zich het proces van zelfdisciplineren: ieder wordt zijn eigen machthebber	<u>2</u>
Maximumscore 3	
13 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een uitleg van wat Marcus Aurelius verstaat onder de begrippen wereldrede, redelijke ziel en innerlijk kompas	<u>1</u>
• de invulling van 'disciplineren' bij Marcus Aurelius	<u>1</u>
• een vergelijking van het begrip 'disciplineren' bij Marcus Aurelius en Foucault	<u>1</u>

Eindexamen Filosofie havo 2003 - II

havovwo.nl

Antwoorden

Deel-
scores

voorbeeld van een goed antwoord:

- Alle gebeurtenissen in de wereld hebben een inherente rationaliteit, die logos of wereldrede wordt genoemd. Mensen hebben de mogelijkheid om inzicht in deze logos te verkrijgen, hetgeen een aanvaarden inhoudt van leven en dood, ziekte en gezondheid. De redelijke ziel van de mens is op deze manier een onderdeel van de logos of wereldrede geworden. Het leidende beginsel binnen de redelijke ziel is het innerlijk kompas. Dit kompas is de gids of wegwijzer die in de mens aanwezig is om hem de weg te wijzen 1
- Aangezien de mens een onderdeel is van de kosmos en via zijn redelijke ziel verwant is aan deze wereldorde, heeft hij ook verplichtingen. De wijze is de mens die volmaakt in overeenstemming leeft met de natuur en dus met de rede. Het innerlijk kompas kan echter verstoord raken. Daarom moet het volgens Marcus Aurelius gevrijwaard worden voor slechte invloeden en verkeerde oordelen. Dit kan door voortdurend ‘innerlijk op orde te zijn’ 1
- Marcus Aurelius’ invulling van discipline heeft vooral met ‘innerlijkheid’ te maken: vrijwillig en innerlijk sterk zijn om ten dienste van de gemeenschap en de wereld je taak te verrichten. Discipline is dus iets wat je aan jezelf oplegt om zo een perfect onderdeel te kunnen vormen van de kosmos. Bij Foucault is disciplineren uiteindelijk ook iets innerlijks, maar het is feitelijk geen vrij gekozen gedrag zoals bij Marcus Aurelius. Op een onontkoombare manier is de moderne mens volgens Foucault onderworpen aan een complex systeem van gedragingen en rolpatronen, waarin hij geen vrijheid van keuze meer heeft. Deze dwang en macht is tot in zijn innerlijk doorgedrongen 1